

In den Beginne een lange toon

Het Gelders Orkest o.l.v. Reinbert de Leeuw met werken van Sjostakovitsj, Janacek en Van Rosendaal in de Hanzehof, Zutphen. Herhaling: 29/4 De Vereniging, Nijmegen. Radio 4: NOS 3/5, 14.15 uur.

Uitgerekend in het weekeinde dat astronomen wereldwijd juichen omdat de hypothese over de oerknal bevestigd lijkt, is in de première van Jan Rokus van Rosendaals *Space of time* te horen wat voor klap die knal gaf.

Timing is nu eenmaal het terrein van de componist.

Of de „big bang” die Het Gelders Orkest zaterdag in Zutphen onder leiding van Reinbert de Leeuw ten uitvoer bracht net zoveel reden tot blijdschap vormde, valt te betwijfelen. In den beginne was er een lange toon die zich traag door het orkest wendde en in golven harder en zachter werd. Daarna kwam er een tweede toon die de splijtkracht ontketende waarmee in drievoudig forte de noten als sterrenstelsels de zaal in werden geslingerd.

Wat er daarna precies gebeurde was een raadsel. In de chaos van ritmisch autonome orkestgroepen viel hier en daar een eenzaam trompetsignaal te ontwaren. Slagwerkers poogden moeizaam hun puls vast te houden en De Leeuw vocht machteloos tegen deze dode kosmos. Weifelend applaus na afloop, terwijl Van Rosendaal de dirigent voor z'n machteloosheid bedankte.

Het raadsel betreft eigenlijk niet zozeer de uitvoering, als wel de voorbereiding. In het heelal na de oerknal zouden volgens Van Rosendaals voorstelling acht instrumentale groepen elk in hun eigen tempo een muzikale cyclus doorlopen. Vergelijkbaar met acht verschillende planeten die een eigen omloopsnelheid hebben, aangevoerd door een negende (slagwerk)groep die als een klok functioneert. Daarbij moesten de groepen in de zaal en op het podium herkenbaar zijn opgesteld zodat de cycli beter te onderscheiden zouden zijn.

Zover was het niet gekomen. De orkestleden zaten in de vertrouwde opstelling, van rondcirkelende planeten was weinig merkbaar. Zoiets schreeuwt om een verklaring. Hoe kan in een tijd waarin elke krabbel van een dode componist tot heilig teken is verheven, een niet mis te verstane partituuraanwijzing in een nieuw werk wordt genegeerd? Hoe kan het dat Het Gelders Orkest er niet op staat dat de opdracht correct wordt uitgevoerd?

„De repetitietijd was te kort”, meldde de componist. Met een paar groepsrepetities moest het maar lukken. Zoals gebruikelijk bij nieuwe orkestwerken. Er is een repetitietijd en -budget vastgesteld en behalve Van Rosendaal stonden dit keer ook nog Janacek (met de ballade *Het kind van de dorpsvedelaar*) en Sjostakovitsj (*Vijftiende Symfonie*) op het programma. En zo werd het dus *No space in no time*.

Maar het meest onbegrijpelijk is dat dit uitgerekend Reinbert de Leeuw gebeurt — iemand die zich als bevoegen voorvechter van een goede uitvoeringspraktijk voor nieuwe muziek heeft geprofileerd. En een van de voorwaarden daarvoor is toch dat op z'n minst wordt gespeeld wat is voorgeschreven.

PAY-UUN HIU

Bron: Recensie Pay-uum Hiu (Volkskrant)

Vervolgens het commentaar van Jan Rokus van Rosendaal als ingezonden brief in De Volkskrant:

Compositie

Na de recensie van Pay-Uun Hiu in de Volkskrant van 28 april gelezen te hebben, wil ik graag het volgende kwijt. Mijn compositie *Space of Time* die onlangs door Het Gelders Orkest onder leiding van Reinbert de Leeuw in première ging, is bedoeld voor een ruimtelijk opgesteld orkest. In haar recensie verwijt Pay-Uun Hiu De Leeuw dat hij niet tegemoet gekomen is aan deze eis van ruimtelijke opstelling. De Leeuw en ondergetekende hebben inderdaad na goed overleg besloten om het orkest op traditionele wijze op te stellen omdat de zalen waarin deze compositie gespeeld werd zich niet voor zo'n ruimtelijke opstelling leenden.

Het is dan ook volledig misplaatst om De Leeuw, die zich juist ten volle heeft ingezet voor mijn compositie, te beschuldigen van een verkeerde instelling.

Voorts is mijn uitspraak „de repetitietijd was te kort” lichtelijk uit zijn verband gehaald. Deze uitspraak heb ik inderdaad gedaan, maar in de volgende context. Indien het orkestwerk ruimtelijk zal worden opgesteld, zal er door een moeilijker coördinatie meer repetitietijd nodig zijn. Aangezien de mogelijkheden voor zo'n opstelling er dus niet waren, sprak ik meer in toekomstige dan de verleden tijd.

AMSTERDAM

Jan Rokus van Rosendaal